

طویل خلش

مچی دی  
خشیو







قلمی ناں  
پورا ناں

آبا جی

اماں جی

قوم

پہچان

تعلیم

جمن تاریخ

جمن بھویں

پتہ

ہن داپتہ

ہن داپتہ

طفیل خلتش

محمد طفیل

میاں دین محمد گل

چراغ بی بی

گل

پنجابی

جاری اے

۵، فروری ۱۹۴۷ء

ڈھاکے تحصیل فیروز والا ضلع شیخوپورہ

تاج کالونی - رانا سٹریٹ بالمقابل رستم سہراب

فیکٹری، شیخوپورہ روڈ، لاہور

فرینکفرٹ - جرمنی

پنجند اکیڈمی - دوسریہ پل - لاہور



## سبھے حق لکھاری دے

پہلی	دار
۱۱۰۰	گنتی
۲۳ x ۲۶	سائز
۱۶ مٹی دی خشت	ناں
طفیل خلش	لکھاری
محمد ریاض خان	کتابت
موسٹ ویکم پریٹرز، لاہور	چھپائی
موجود	ٹائٹل
مارچ ۱۹۹۲ء	ویلا
پیچند اکیڈمی	چھاپن والے
ریاض راجی	ناشر
Rs. [REDACTED]	مل



# ترتیب

۱۱	جان بچیان (سلیم کاشغر)
۱۵	دارت ریت دانشاغر (پروفیسر یونس احقر)
۲۵	یارب
۲۶	یارسول اللہ
۲۷	پچیان
۳۰	ہرکھ
۳۱	بے زبان
۳۲	بھکھ
۳۲	سورے
۳۵	یاداں
۳۸	اکتارا
۴۰	چپ



۲۲	راٹھاں دی تاریخ
۲۸	یاد
۲۹	تخلیق کار
۵۰	جیون
۵۱	آکدی اے زندگی
۵۲	میرے خدایا
۵۸	تیرا خواب
۶۱	تھکیواں
۶۲	پانڈی
۶۴	بھلیا ہویا
۶۶	سوال
۷۰	ادبی اجلاس
۷۱	خوف
۷۲	ویلا
۷۳	وچھوڑا
۷۵	آپھل
۷۶	اک احساس



مُتھے شاہ دے حضور

بُزدل

طاغون

پندھ

ابنِ مریم

سوالی

مجرم

نجومی

اڈیک

مستی دی خشتو

بے اتبارا

میں کیڑا چنگا ہوندا

کونج

وائٹ ہاؤس

فونڈ

ڈر

کشمیر

۷۷

۷۸

۷۹

۸۱

۸۳

۸۵

۸۷

۸۸

۸۹

۹۰

۹۲

۹۵

۹۶

۱۰۰

۱۰۱

۱۰۲

۱۰۳



۱۰۴	اسیں وارث پنجاب دے
۱۰۹	بے جستی
۱۱۰	سوچاں
۱۱۲	کل تے آج
۱۱۸	وینس
۱۲۰	سنار اندر
۱۲۱	الوارڈ
۱۲۲	پورب کچھم
۱۲۷	تاہنگ



## جان پہچان

طفیل خلش ساڈے پنجاہی لکھاریاں دی جوان نسل دا نمائندہ شاعر اے  
 ادھی شاعری وچ اپنی صحت مند روایت نال ڈوہنگا پیارتے اپنے قدیم جان دار  
 ورثے نال چوکی محبت دا اظہار تھیں تھیں ڈلکاں مار دا نظری آؤندا اے۔ ایس توں  
 ایہ نہ سمجھ لیا جاتے کہ ادھ جدید طرز احساس توں عاری اے بلکہ حقیقتے سچی گل تے  
 ایہ ہے کہ ادھ زندگی دیاں نیکیاں تے لکیاں ہوتیاں جذباتی کیفیات نوں نظم دا  
 رُوپ دینا خوب جان دا اے۔ ادھ اپنے آل دوالے دی پوری طراں خبر رکھدا اے  
 ادھ دے سارے مسئلے تہاڈے تے ساڈے مسئلے نہیں ادھ زندگی دی کافی ونڈ دیکھ  
 کے حوصلہ ہارن والا شاعر نہیں بلکہ ایس کافی ونڈ دا نقشہ ہوہو نظماں راہیں ساڈے  
 سامنے لے آؤندا اے۔

ادھ اذہن صاف اے تے ادھ ابہام زدہ وی نہیں ایس لئی ادھ گل  
 نوں توڑ موڑ کے اپنے پڑھن والے نوں کھمبل بھوسے وچ نہیں پاؤندا، ادھ  
 دیہاتی دسول تے دیہاتی زبان دے سارے رس ساڈے سامنے انڈیل دیندا  
 اے۔ ادھ بھانویں شہر دا وینک اے پر اندر وں پینڈو اے۔ پینڈ دی زندگی  
 خالص تے نزدیکی اے ایس لئی پینڈ دا پورا ماحول ہر ویلے ادھیاں اکھاں  
 سامنے بچھا رہندا اے۔

مشینی دور نے شہراں وچ انسانی رشتیاں دی جھپڑی توڑ بھسن کیتی اے  
 خلش اوس توں کٹھدا اے تے اوس دا ایہہ کٹھنا ای اوس دی شاعری دی، صا



بنیاد بن دالے تے ایہو ای وڈی وجہ اے جے اوس دارِ شتہ اپنی مٹی نال ہور دی  
پکیرا ہندا چلا جاندا اے۔ اوہ اپنے ذہن تے سوچ دے خائیاں وچ دیہائی زندگی  
دیاں تصویراں و ساتی پھر دالے ایہہ تصویراں کھیتاں کھلیاں دیاں ترنخناں تے چوپالا  
دیاں ساہنچھ تے پیار نال دسن رس دیاں نہیں پر ایہناں نوں نظماں راہیں بیان دیاں ٹک  
خلش نوں دیے نے سکھایا اے۔ اوسدے ہاں پنڈاں تے شہراں دی متضاد زندگی  
ہی شعری تحریک دا وڈا وسیلہ بن دی اے۔

میں پہلے کہہ چکا واں کہ ادھنوں اپنی مٹی نال چوکھا پیار اے تے ادھوا ایہو  
پیاری ادھیاں نظماں وچ جگنو داں دانگ نبی نبی تے چٹی چٹی روشنی کھلاری رکھدا  
اے ایہو روشنی زندگی دیاں کالیاں راہواں وچ اوس لسی قطبی تارا بن دی اے تے  
اوسنوں منزل دل ٹوری رکھ دی اے۔

خلش اک جوان شاعر اے تے کدھرے کدھرے ادھے لہجے وچ تلخی  
دی نمایاں ہو جاندی اے۔ اک جوان آدمی زندگی توں جھڑیاں آساں تے اُمیداں لائی  
پھر دالے اوہ جدوں پوری ہندیاں نظری نہیں آدندیاں تے ادھے لہجے وچ  
تلخی دا نمایاں ہو جانا اک قدرتی امر بن جاندا اے۔ ایہہ گل تجربے تے ویلے نال ای  
پتہ چلدا اے کہ زندگی دیاں تلخیاں ای زندگی دا اصل حصہ تے ادھار دپ رنگ  
ہندیاں نہیں۔ پر خلش بے انت تجربات دے باوجود حالی عمر دے دس حصے  
وچ نہیں پہنچیا جتھے پہنچ کے زندگی دیاں ساریاں کٹتیاں تے مٹھا ساں اک بک  
ہو جاندیاں نہیں۔

ادھیاں نظماں دے موضوع بڑے صاف تے ادھے مشاہدے ڈھیر  
کھلے ڈھلے نہیں۔ نظماں دے عنواناں توں ایس گل دا تارا اپنے آپ ای ہو جاندا  
اے مثلاً ”راٹھاں دی تاریخ“ ”نجوی“ ”بے اتارا“ تے ”پانڈی“ ایسے عنوان  
نہیں جنہاں توں ادھ دی نظر دی وسعت دا پیرا آپلے آپ ہو جاندا اے پر ایہناں  
نظماں دے پڑھن نال پتہ چلدا اے کہ کیوں شاعر باہر دی منافقت بھری دُنیا توں  
اپنے اندر دل مراجعت کردا اے۔ کیوں جے اندر دی دُنیا ادھنوں ایس دل جھل



توں پاک تے صاف نظری آؤندی اے۔ دراصل اوہ باہر دی دُنیا نوں دی ول چھل  
توں پاک تے صاف دیکھنا چاہوند اے تے جدائیں دا ممکن ہونا نظری نہیں آؤندا  
تے فیر اندر ول مراجعت قدرتی تے یقینی بن جاندی اے۔

طفیل خلش دیاں نظماں دے ایس مجموعے وچ کل ۵۵ نظماں شامل  
نیں۔ اینہاں نظماں دے تھلے تھلے جھڑی لہر چل دی اے، میں اس ول کچھ اشارے  
کرتے ہیں، تاں بے پڑھن والے نوں آسانی رہوے تے اوہنوں خلش دے تجریاں  
وچ شامل ہون لگیاں وقت محسوس نہ ہووے۔ نظماں دے بند میں ایس کر کے دیباچے  
وچ درج نہیں کیتے کہ نظم تے خود اک اکاٹی ہندی اے اوہرے وچوں کوئی حصہ  
درج کیتیاں نظم دا پورا تاثر سامنے نہیں آسکدا۔ نظم دا پوری طراں سواد لین لیتی  
اوہنوں اول تون آخر توڑی پڑھنا بڑا ضروری ہندا اے۔ مینوں پک یقین اے کہ  
ایہناں نظماں نوں پڑھ کے قاری شاعر دے تجریاں وچ پوری طراں شامل ہو کے  
ایہناں توں لطف لوے گا۔

میرا مقصد طفیل خلش دے کلام دا تجزیہ کرنا نہیں تے نہ ای دوسرے  
پڑچولیاں دا نگہ سیراں دیاں خوبیاں نوں نظر انداز کر کے تولیاں دے عیب چھال  
دا ارادہ اے۔ میرا مقصد تے اس خوشی دا اظہار اے، جیہڑی مینوں ایہناں  
زور دار تے خوبصورت نظماں نوں پڑھ کے حاصل ہوتی اے۔ مینوں خلش دا  
ایہ مجموعہ پنجابی شعری بھنڈار وچ اک خوشنما دادھالگا اے تے خلش دے  
رُپ وچ جیوندے جاگدے آج تے آدن والے کل دا اک سچا تے انوکھا  
شاعر نظری آیا اے جدھے نال ہنگارے بھرن لگیاں میرا پنجاب یقیناً عمار  
محسوس نہیں کرے گا۔

سلیم کاشر

۱۸ فروری ۱۹۹۲ء







## وارثِ ریتِ انشاعر

پنجابی زبان وچ پابندِ نظم دی روایت بڑی پرانی تے مضبوط اے تے ادب دی ایہہ صنف لوکاتی دے مزاج دے وی یوہتا نیرے رہی اے۔ ایہہ دے راہیں شاعر کوشش کر دے رہے نیں کہ سماجی، مذہبی، اخلاقی تے قومی انگ توں اڈ زمینی تے رومانوی انداز دیاں نظماں زبان تے بیان دے حوالے نال ایس پدھر آتے لکھیاں جان کہ ادھناں دی تفہیم تے ادھناں دے ابلاغ وچ کوئی شے رکاوٹ نہ بنے۔ سارے ادبی تے شعری لوازمات تفہیم تے ابلاغ دے عمل نوں سگون سوکھا سوہنا تے اثر بھریا بنان لئی ورتوں وچ لیاندے جان دے سَن۔ ایسے اُچھی دا سٹاسی کہ ساڈے وڈھے وڈھے عالم فاضل شاعراں دیاں لکھتاں پڑھے لکھے لوکاں دے نال عام لوکاتی وچ دی نہ صرف اگو جہیاں مقبول ہون دیاں سَن سگون مقصدیت و تقاضیاں نوں وی برابر پورا کر دیاں سَن نظم دے ایس اسلوب راہیں دلاں تے ادھناں دیاں کماناں وچوں خیالاں تے سوچاں دے چلا تے ہوتے تیر سداھے دلاں تے ادھناں تے جاکے لگدے سَن تے ایہناں نوں گھائل دی کہ دے سَن تے قائل دی۔ حالات تے تقاضے سدا اگو جھے نہیں رہندے۔ تبدیلیاں دا فطری عمل ہر پاسے اپنا اثر پانداتے دکھاندا رہندا اے۔ مغربی ادب تے تنقید دے اثر ہیٹھ ساڈے ہاں پنجابی زبان وچ وی پابندِ نظم دے نال نال آزاد تے فیر نشری نظم نوں رواج ملیا۔ ایہہ تبدیلی کچھ نویاں دلیلاں دی لو وچ اک لوڑ وی سی تے تجربہ وی۔ فیشن وی سی تے قرار دی۔ ایہنے کسے حد تک عصری تقاضیاں تے لوڑاں نوں پورا دی کیتا تے کافی



حد تک ناکام دی رہی تے سچی گل اے کہ تفہیم ابلاغ تے تاثر وچ سہولت پیدا کرن  
 دے جیڑے نعرے نال ایہنوں رواج دتا گیا سی اوسے نعرے دی لاج رکھنا ایہدے  
 لسی ممکن نہ رہیا۔ پر فیروزی نظم دی ایس شکل نوں کجھ ذہن ایسے مل گئے کہ اوہناں  
 فنی تے فکری حوالے توں ایہنوں ویلے نال ہم آہنگ کرن دانہ صرف چارہ کیتا،  
 سگول کامیاب کوششاں وی کیتیاں۔ آج پنجابی زبان وچ پابند نظم دی مکھی جا  
 اے تے آزاد دی پریشنی تے مادی دُور دیاں تقاضیاں پاروں مقداری حوالے توں  
 آزاد نظم آگے تے پابند نظم پچھے رہندی لگدی اے۔ جدوں کہ ایس ساری گل دانہ  
 کچھ آج دی ایہدے کہ جدید نویس تے آزاد نظم نے ادب وچ بھانویں رواج پالیا  
 اے پر لوکائی وچ ایہنوں آج وی ادہ ماننا نہیں مل سکی جیڑی کہ پابند نظم نوں حاصل  
 رہی اے یا حاصل اے۔ میری جاچے ایہہ جدید دُور دا ادہ ہواک تجرباتی تقاضہ اے  
 جیڑا ساڈے پورے قدری نظام وچ جاری اے تے ایہدے تے عمل دی ہو  
 رہیا اے۔ پر ایہنوں دل دی تے ذہن وی اُتوں اُتوں تسلیم کہ دے نہیں اندرون  
 نہیں۔

جدید تے نوجوان نسل وچوں بوسہٹ گھٹ لکھاری ایسے نہیں جیڑے اکو ویلے  
 پابند تے آزاد نظم لکھ دی رہے نہیں تے ادہ امان دی قائم رکھ رہے نہیں۔ ایس  
 حوالے توں جیڑا اک ناں بڑا نمایاں ہو کے تے ابھر کے سامنے آؤندا اے ادہ  
 طفیل خلش دا اے۔ طفیل خلش ہو ری آپ ہن بھانویں نوجوان نہیں رہے  
 کیوں جے اوہناں دے سردار اک دی وال اوہناں دی جوانی دی گواہی دین لسی تیار  
 کبہ موجود ای نہیں تے اُنج وی ادہ آج کل دیاں رواجی عمراں دے ادھ توں  
 کافی آگے نکل چکے نہیں پر اوہناں دی شاعری آج دی جوان اے تے نت جوان  
 رہے گی۔

طفیل خلش دی شاعری دے نت جوان رہن دی گل میں رسمی یا  
 رواجی طور تے نہیں کہیتی۔ ایہدے وچ ادہ سارے رنگ موجود نہیں جہناں دی



منگ ہر دور وچ رہی وی اے تے رہوے گی وی۔ ایس توں پہلاں چپ  
 داسم ”دے ناں نال ادہ اپنیاں غزلاں دا مجموعہ دے چکے نہیں تے نہ صرف  
 نقاد حضرات کو لوں سگوں جدید غزل دے مان تران شاعران کو لوں وی اپنی غزل  
 دی فنی تے فکری کمیائی دا لوہیا منوا چکے نہیں۔ اج ساڈے سلہنے ادہناں یا  
 پابند تے آزاد نظماں دا ادہ مسودہ اے جنہوں ادہ ”مٹی دی خشبو“ دے ناں  
 نال کتابی شکل دے رہے نہیں۔

”مٹی دی خشبو“ وچ شامل نظماں پابند وی نہیں تے آزاد وی تے لمیاں وی  
 نہیں تے نکیاں وی۔ تے ایس طراں نظماں دا ایہہ مجموعہ دس کباری وانگوں لگدا اے  
 جہدے وچ رنگ رنگ دے پھل دن سونیاں مکاں کھلا رہے ہوں۔ ایہناں نکاں  
 تے مکاں دے کئی احساس تے روپ نہیں۔ ایہہ جے ذہناں نوں معطر کرے  
 نہیں تے اضطراب اشکار وی بنا دیندے نہیں۔ ایہناں پاروں جے نظراں نوں  
 طراوت ملدی اے تے پکاں اُتے اتھرو وی ترن لگ پیندے نہیں۔ ایہہ مقام تے  
 مرتبہ بڑیاں گھٹ لکھتاں دے نصیب وچ ہوندا اے کہ بندہ ادہناں نوں پڑھنا  
 تے اپنی مرضی نال شروع کرے پر اپنی مرضی نال ادہناں نوں چھڈ نہ سکے۔ اجہیاں  
 لکھتاں دس دریا وانگوں ہونداں ہیں جہدیاں چھلاں ترن دے نوں اپناں دینیاں  
 تے لوری دیندیاں اپنے نال لیتی پھردیاں ہیں تے ادہ ادہناں دے سنگ بھانویں  
 کتا لپاندھ کیوں نہ کر لیتے پر ادہنوں تھیکنویں دا احساس نیک نہیں ہوندا۔ طفیل  
 خلش دیاں پابند تے لمیاں نظماں وچ جذبے دی شدت سوچ دی اچیاں  
 تے بحراں دی روانی پاروں کجھ ایسی ہی کیفیت پیدا ہوتی لگدی اے۔ ایہہ نظماں  
 اپنے تاثر پاروں بڑیاں بھر دیاں ہیں تے ایہناں وچوں شاعر دا اپنے فن مال  
 خلوص دکھ دکھ پیندا اے۔

خلش ہو ری اپنے آپ نوں وارث شاہ دے وارثاں وچ شامل کر دے  
 نہیں ادہناں دے ایس بیان دی سچائی بھال لیتی وارث شاہ نال ادہناں وی فکری



فتنی سانجھ دا دیر و ضروری لگدا اے۔ اک زو مانوی قصہ ہونڈیاں ہویاں وارث شاہ دی  
 ہیر دی آنتاں دی مانا تے صلاحتا پچھے اوہ سماجی شعور بڑا اہم کہ دارا داکہ دالے  
 جیہڑا اللہ تعالیٰ نے وارث شاہ نوں وافر عطا کیتا ہو یا سی۔ وارث دی ہیر نوں  
 پنجاب دی تاریخ ایسے پاروں آکھیا جاندا اے کہ ایہدے وچ اوس سمس دے پنجاب  
 دے سیاسی سماجی، اخلاقی، اقتصادی، معاشرتی، مذہبی تے تعلیمی سبھتے پہلوواں  
 تے بڑی دانشمندی مال چائن پایا ہو یا اے۔ وارث شاہ نے اپنے ویلے دیاں  
 رسماں تے رواجوں نوں اپنے عہد دی تہذیب نوں تے اپنے سمس دے وسیب دیاں  
 شتیاں تیک نوں پنجابی زبان وچ ایچھ مال محفوظ کیتا۔ آج جدوں اسی وارث دی  
 ہیر پڑھنے آں تے اصل وچ اسی اوس ویلے دے پنجاب دی صورت نوں اپنیاں  
 اکھاں مال دیکھ رہے ہونے آں۔ خلش نے پنجاب دی دستوں بارے اپنی نظم  
 "کل تے آج" وچ جیہڑی واقعہ دتی اے اوہدے مطابق مانواں دا بچیاں نوں  
 لوری دینا، بھیناں دا ویراں نوں کھڈانا، گڑیاں دا گدھا پانا، کھٹیاں پانی دے  
 گھرے چک کے لینا۔ ہاڑھینے کوٹھے کندھاں لبنا، ستوں وچ میٹاراں دا  
 پنگھاں پانا۔ وناں دیہاڑاں تے مہندیاں لانا، سرگی ویلے ددھاں وچ مٹھنا  
 پانا۔ کنکاں دی داڈھی ویلے ڈھولان دا وجنا۔ پنڈاں وچ میلے لگنا۔ چاچے  
 گنتے دامرزا گاؤن تے ریکو دا جوڑی وجانا۔ گھبر وداں دا ڈانگاں تے کھونڈیاں  
 نوں تیل لالاکے چمکانا کھوہ تے جھلاراں وجنا۔ ولینیاں تے گنتے پٹرناتے چمبے تانا۔  
 ونگہ چارن جانا۔ ڈھولے تے ماہیے گاؤنا، ہلاں تے پنجا لیاں وچ بلداں دیاں  
 جوڑیاں جو نا۔ کتے چھو لیتے نوں توڑ کے ہولاں بھننا، رل کے بوہڑاں تے پلاں  
 ہیٹھ بھنا۔ حقہ پینا تے سانجھے دکھ سکھ بھولنے۔ بابیاں تے بزرگاں کوں منڈیاں  
 تے جواناں دا احترام ڈرنا، تے مائی عمراں دا سب لسی خیراں منگنا۔ خلش دے عہد  
 دے پنجاب دا نقشہ اے۔ پر خلش نے ایہہ سب کچھ اپنے بچپن تے لڑکپن وچ دیکھیا  
 دی تے مانیا دی۔ آج اوہنوں ایہہ سب کچھ گواچا گواچا لگدا اے۔ ایہو اوہ گھاٹ



اے ایہادہ تھوڑے ایہادہ المیہ تے دکھ اے جسے خلش نوں دکھی بنایا ہویا اے۔  
 ادہ ترقی دے ناں تے مثبت قدراں دی بربادی تے مکھ بک رونداتے رواندا اے۔  
 پنجاب دے پیٹ دتے من موہنے ویسب نالوں وہری پہلی جدائی اودوں پتی جدوں وینوں  
 روزگار دی بھال وچ پنڈ چھٹ کے شہر آؤنا پیا۔ ایتھوں دی دنیا بھانویں کجھ دپری تے ہو  
 ایسی پرفیروی پنڈ نال کدے کدائیں رابطہ تے رہندا ایسی ایس پاروں جدائی دا دکھ  
 بوہتا بھارا نہ لگا۔ پر کجھ جدائیاں فیرونی مارگیتاں تے شاعری دا لہجہ در دیلا ہو گیا۔ شہری  
 حیاتی تے ایہدے رویاں نے کجھ نویاں سوغاتاں دتیاں جسکے تے سکون دے حاصل کرنیاں  
 ساریاں کوششاں دا نتیجہ دکھاں تے جھکھاں دی شکل وچ ای نکھار ہیا۔ نویں نویں موضوع  
 تے سرنانویں ملدے رہے تے "بزول" "میں کیڈا چنگا ہوندا" "ادبی اجلاس" "پانڈی"  
 "وڈ" "اڈیک" "لمتھے شاہ دے حضور" تے "تخلیق کار" جیہاں نیکیاں نیکیاں نظاماں  
 تخلیق ہونیاں رہیاں۔ ایہناں نظاماں وچ موجود طنز، دکھ تے کرب تے نویں احساس  
 دا اندازہ بخوبی ہوندا اے۔ ایہہ نظاماں ایس پاروں اہم نہیں کہ ایہناں وچ شاعر سماج دے  
 دکھاں دا ذکر ذاتی حوالے نال نہیں سکوں مظلوم طبقے دا ترجمان بن کے کدا اے۔ زبانی حوالے  
 توں ایہادہ دور سی جدوں مزدور تے کسان نوں پہلی واری اپنے حق دے حاصل کرن ا  
 احساس دویا جا رہیا سی۔ حالات کجھ ایسے سن کہ طفیل خلش اوہناں لوکاں دے  
 جھرمٹ وچ سئی جیٹھے مظلوماں تے مزدوراں دے حق دی گل کرن وچ بظاہر  
 اگے آگے سن۔ ایس سمے لکھیاں جان والیاں نظاماں وچ خلش ہوراں نرے لعرے بازی  
 دی شاعری نہ کیتی سکوں دھرتی نال اپنے پیار دا حالہ دیندیاں ہویاں "راٹھاں دی  
 تاریخ" جیہی نظم لکھ کے احساس دویا کہ پنجاب دے دسینک بڑی غیرت تے ناپرتی  
 نال حیاتی کر دے آتے نہیں۔ تے اوہناں نوں اپنی ایس کچھان نوں گوانا نہیں چاہی دا۔  
 ایس نظم وچ ادہ زمینی حوالے توں حریت تے آزادی دے متوالے جی داراں تے  
 بہادران دا ذکر وی کر دے نہیں تے علامتی انداز وچ مظلوم طبقات دے حوصلے  
 ودھان دا فرض وی پورا کر دے نظر آؤندے نہیں۔ نظم "ایس وارث پنجاب دے"



والجہ وی ایسے انداز دا اے، ابہدے راہیں شاعر اپنے قلم کار تے لکھاری ساتھیاں  
نوں دی اپنی تحریک وچ شامل کرن لیتی پریر دا اے۔ ایہناں نظماں وچ شاعر والجہ بڑا  
توانا تے جذبہ بڑا ابھرواں تے طوفانی اے۔

دیلے دے نال نال طفیل خلش ہو راں جدوں اپنی اکھیں ویکھ لیا کہ  
معاشرے وچ دو غلاپن دودھا جا رہیا اے۔ لوکاں توں دودھ آگو سگوں ابہد بوہتا  
شکار نہیں تے حق دین دوان دی گل کرن والے حق مارن وچ آپ آگے آگے نہیں  
تے ادہناں نول بڑا صدمہ ہو یا۔ ادہناں نوکریاں دیاں ٹوکریاں وی چکیاں تے  
کاروباراں دیاں ماراں وی کھا دیاں تے اخیر ادہ دیل آیا کہ ادہناں نول بھکھ  
دا دکھ مکان لٹی پردیس دا رخ کرنا پیا۔ پردیس وچ قیام ادہناں دی حیاتی دانوں  
تجربہ سی جسے ادہناں دی شاعری تے دی اثر پایا۔ ”پورب تے پھیم“ ”تامہنگ“  
”کل تے آج“ ”مٹی دی خشتو“ تے ”دینس“ درگیاں نظماں ایسے اثر تے  
عہد دی تخلیق نہیں۔

جدید پنجابی نظم دے حوالے نال گل کیتی جاوے تے پنجابی وچ پردیس دے  
دکھاں تے مشاہدیاں دے تجربے پہلاں توں وی موجود نہیں۔ پر خلش دی پردیس  
دے حوالے نال کیتی جان والی شاعری دا تجربہ ادہناں توں اکا وکھرا نو بکلاتے  
مثبت انداز دا اے۔ پہلے شعری تجربیاں وچ شاعر مغرب دیاں نوواں وچ گواچے  
گواچے تے اوکھوں دے ماحول دے اثر توں فکری طور تے دبے دبے لگدے  
نیں جدوں کہ خلش دے ہاں انج محسوس ہوندا اے کہ ادہ یورپ وچ رہیا ضرور  
اے۔ ادہ اوکھوں دی مادی ترقی دا اعتراف وی کردا اے۔ ادہ ادہناں دے  
قومی کردار دا وی منکر نہیں پر اوہنے ادہناں دی اصلیت نول کدی وی اکھیوں  
ادہے نہیں ہون دتا۔ ادہ اوکھے رہندا ہو یا وی پاکستان پنجاب تے پنجابیت  
دے گاؤن گاؤندا اے۔ ادہنوں اوکھوں دے پھیلاں نالوں اپنے دیس دے  
کنڈے بوہتے چنگے لگدے نہیں۔ ادہ اوکھوں دے تے اپنیاں رسمیں ریتاں



دے موازنے تے مقابلے کر دالے پر اوتھے اک دی گل اپنے ورگی نہیں  
دس دی تے اوہ وطن پرستی دے جذبے پاروں چیک اٹھدا اے تے اکھدا  
کہ ۛ

جھتے دکھ ای دکھ اے فردی جھتے جھکھ ای جھکھ اے فردی  
جی کر دالے اوتھے جاواں اوہدی دھوڑ دا سرسہ پاواں

(پورب کچھم)

نظم "مٹی دی خشتو" جنوں کہ نظماں دے ایس پورے مجموعے دا سرائواں  
بن دا اثر دی ملیا اے ایہدے وچ اپنی دھرتی تے اپنے دیس نال خلش ہوراں  
دی عقیدت دا اظہار بڑا آپ ہار اتے والہانہ اے۔ نظم "سوال" تے "یکجان"  
وچ دی پنجاب دی گل کیتی گئی اے پر ایہتے انداز شکوے دالے کہ نویں دور  
دیاں لوڑاں تے افزائری نے پنجاب دیاں مثبت قدریں تے مبنی رسماں ریتاں  
نوں مکا دتا اے تے مشینی دور نے ہر محبت دے نال نال بندیاں وچوں ستیا دا  
دی ستیا ناس کر دتا اے۔ نظم "وینس" خلش ہوراں دی حقیقت پسندی تے  
ادھناں دے دیس پیار دے جذبے نوں بڑے سوہنے تے اثر بھرے انداز وچ  
ظاہر کر دی اے۔ اوہ وینس دی تعریف وچ کسے سچل توں تے اوہ دے حسن دے  
بیان وچ کسے کجوسی توں کم نہیں لیندا سگوں اوہ دے اک اک پہلو تے بڑی حقیقت پسندی  
نال چائن پانڈا اے۔ اوہ دے سپن دا پوری سچائی نال اعتراف کر دالے پر ایہتے دی  
ادھنوں اپنا دیس اپنا پنجاب تے خاص کر اپنا لاہور نہیں جھکھدا تے اوہ دے اندر  
دا احساس پکار اٹھدا اے کہ ۛ

بڑا سوہنا ایس وینس - پر

توں میرے لہور ورگا نہیں

طویل خلش ہوراں دیاں نظماں دا فکری تے علامتی کھلا بڑا کھٹا ڈٹھا اے۔

پر اوہ اپنے مرکز توں دور ہون لیتی کسے صورت وچ دی تیار نہیں۔ اوہدی سوچ



دامرکز ادہادیس اے۔ ادہدی حیاتی دامتقصد امن پیارتے محبت اے۔ ادہدی  
 تمناتے خواہش ٹٹے رشتیاں نوں گنڈھنا اے۔ ادہدی سدھرمثبت قدراں دی  
 سرداری اے تے ادہدیاں کوششیاں جبرتے ظلم دے خلاف نیں ادہ برابر مساوات  
 تے بھاتی چارے دا قاتل اے۔ نفرت ادہنوں اکا نہیں بھاندی۔ بھانویں ادہ اُپتے  
 نوں بینویں نال ہوتے بھانویں امیر نوں غریب نال تے بھانویں گورے نوں کالے  
 نال۔ ادہدی نظر تاریختے وی اے تے جغرافیے تے وی نظم "سوالی" ادہدے  
 تاریخی شعور تے امن پسندی دی دلیل اے جہدے وچ ادہ یورپ نوں مخاطب  
 کر کے کھریاں کھریاں سناندا اے تے شیشہ وی دکھاندا اے تے نال ای اک کائناتی  
 سو بھر رکھن والے فنکار انگوں ایہہ منگ وی کردا اے کہ ۷

مری ہر چیز توں لے لے

پر اے یورپ

توں میری شانتی دے دے

طفیل ختش دی شاعری اک احتجاج دی شاعری اے ادہ جتنے دی ظلم تے  
 بے انصافی یا زیادتی نوں دیکھدا اے ادہ ادہدے خلاف اپنے اکھراں داتے اپنے  
 جذبے دا فنکارانہ اظہار کردا اے۔ "کشمیر" دے سرناویں سیٹھا ادہدی نظم اپنے  
 پورے علامتی نظام نال کتنا بھرداں تاثر پیش کردی اے تے نال ای عالمی امن دے  
 باختیار دعویداراں دے کردار دا بھانڈا کسراں بھندی اے۔ ایہہ انداز دیکھو

درہیاں توں ایس دھرتی اُتے

بھٹھی تندی پتی اے

اُتے بیٹھی کالی ماما

مانجا پتی ہلا دے

دایاں دی تھاں بھٹھی دے وچ

بندے بھندی جادے

111153



کیٹراگ بکھاوے؟  
"کشمیر"

"مٹی دی خُشبو" دا شاعر بڑی بے چین تے بقیار رُوح داما لک لے۔  
اوہ دیاں پوریاں نظماں داسطالعہ ظاہر کردا لے کہ اوہ سماج وچ اک تبدیلی دا  
چاہوان لے۔ جیٹری تبدیلی ویلے نے لیاندی لے ایہہ ادھنوں دارا نہیں کھاندی  
تے جیٹری اوہ آپ لیانا چاہندا لے اوہ ادھسے ذہن وچ ضرور لے پر دُوس  
وچ نہیں۔ اوہسے دُوس وچ صرف حرف نہیں لفظ نہیں خیال نہیں تے سوچاں  
نہیں تے ایہناں مال اوہ اپنا من وی پرچاند لے تے اپنا فرض وی پورا کر دالے۔  
اوہ دیاں نظماں پابند نہیں تے بھانویں آزاد۔ پر اوہنے اپنے آپ نوں ہر دُور تہا  
وچ پابندی رکھیا لے۔ اک پاسے نہاتی دھوتی فکھ داتے دُوبے پاسے اُچے  
فن دار تے ایہو اوہ پابندی لے جمدی قید وچ رہ کے ادھنوں "مٹی دی خُشبو"  
دا خالق بن دا شرف ملیا لے۔

پروفیسر محمد یونس اہتہ  
صدر شعبہ پنجابی  
گورنمنٹ ایم اے اڈکالج، لاہور  
۲۸ فروری ۱۹۹۲ء







# یا رب

اے  
 مرے خدایا  
 توں زندگی دے ہر اک فکرتوں  
 ازاد کر دے  
 یہیں جس آزادی نوں سہکناں واں  
 ادہ میرے اُتے حلال کر دے  
 توں مہینوں صاحب کمال کر دے  
 جے ہستیاں ہیں تے جہان دی میرے مال ہستے  
 جے روداں ہیں تے ایہہ فلک دی میرے مال روئے  
 اے میرے مولا مرے خدایا  
 کدی کدائیں تے انج دی ہووے



# یا رسول اللہ

کیسے آکھاں  
میں آپ دی نعت  
تسیر او، اول آخر عمولا  
کیسے میری اوقات  
کھتے میں مسکین نما  
کھتے آپ دی ذات



## پہچان

میں تہذیب تمدن والے تے میں قدران دی جان  
میں شاعر درویش آں لو کو! میرے مال جہان

میری سوچ سمندروں ڈونگھی میرے جذبے لہر  
میں پنڈاں دی مہر محبت میں رونق وچ شہر

میں ہالی دے تن دا مڑھکا میں بلداں دی ٹور  
میں بوری دے گل دی ٹلی میں چاٹی دا شور

میں وادیاں دی ٹور شیلی میں ندیاں دا گاون  
میں رتیاں دی سوہنی خوشبو میں چیتیر میں ساون



میں آں مچل، دھرتی دا گھنا میں پلاں دی چھاں  
میں آں پنکھ دا مہست ہلا را، کھلی میرا ناں

میں آں چہر خا وچ تر بنناں میں تھکلا میں تند  
میں دوہٹی دے کن دا جھمکا میں آں بازو بند

میں الٹرنیاں وچ سہرمہ میں مہندی دارنگ  
میں ٹیار دے دل دی دھڑکن میں جھانجھیں فنگ

میں بالوں دا سچا ہاساں دا نگہ تے سیت  
میں بڈھیاں دے دل دی سدھریں گھرو دا گیت

میرے ساہ کوئل دیاں گوکاں میں بنیڈے داراگ  
میں چڑیاں دی چوں چوں جس ناں خلقت پنیدی جاگ

میں آں چڑھدے دن دی لالی میں سورج دی ڈھپ،  
میں کاواں دا فجریں رولا میں راتاں دی چپ



میں چٹائیں جوڑی، تونبہ میں ڈھولی دا ڈھول  
میں میلے وچ چھال چھڑپا، میں کوڑی میں گھول

میں رانجھے دے سار دی و بھلی میں مرنے دا تیر  
میں سوہنی دے عشق دا ورقہ میں وارث دی ہیر

میں پنچیاں دی پگ دا شملہ میں عزت میں آن  
میں رسماں ریتاں دار اکھا، میری اچھی شان

میں راوی، میں بیاس تے جہلم، میں آں اک چناب  
جیہڑا عشق دے باغ چچ کھڑیا میں اوہ پھل گلاب

میں دھرتی تے پیار دا خطہ میں جنت دا خواب  
خلش جی مینوں دُنیا جانے میرا ناں پنجاب



# مہرکھ

اُچے بٹے جند نہیں  
 ڈھاباں دے وچ پھل  
 میحلاں سورج کھایا  
 جھکیاں دیوے گل  
 دھرتی بنجر ہو گئی  
 تھل بن گتے دریا  
 رکھ آج اوترے ہو گتے  
 پیڑ لے گئی وا  
 بھکھاں کھاوا سوچ نوں  
 عقلاں لے لے پھاہ  
 مرزے چھڈیا دیں نوں  
 عشق توں بے پرواہ  
 صابجاں کیٹری آس تے  
 بہہ جاتے کل کے راہ



## بے زبان

وَنجھلی تے پگڑی تیرتے کمان کھوہ لئی  
 میسے توں میری قوم دی کچھپان کھوہ لئی  
 تہذیب دین واسطے ویلے دے حاکماں  
 میرے توں میری مادری زبان کھوہ لئی



# بھکھ

نوکر روٹی پکڑے دے  
 تے کجھ نقد ریال  
 اک ریال دے پنج روپے  
 عُمراں دی بھکھ کٹن دے لتی چنگے ہیں  
 ونہہ ورھیاں دا کڑیل گھبرو  
 دو ورھیاں وچ مریل ہویا  
 شام نوں واجاں مارن والی کدوں دی مرگتی  
 وڈے بکسے وچوں کڈھیا  
 زَم زَم دے مال دھوتا ہویا ماں دا کھنچن  
 ونہہ ورھیاں دی بھین دا زیور



تے کجھ کپڑے  
 بنائیں دی پیلی گھنٹیوں اُبے نہ جھپٹی  
 نہ بنیا نواں مکان  
 نالے جج تے نال ہپار  
 کروا کل جہان  
 دیزے لگدے جان



## سُورے

اَساں جھوٹ نوں سچ بنایا  
 ملی سچ دے موہنتے سیاہی  
 سُو رمیاں توں کھوٹ دے کھوٹ لیتے  
 اَساں پنجاں دی پگ لاہی  
 چرخے کھڑے ترنجنوں سٹے  
 اَساں اٹیرن ساڑے  
 سالوواں نوں اَساں اگاں لائیاں  
 اتے رتے جوڑے ساڑے  
 گھوڑی چڑھن توں پہلاں لاڑے  
 اَساں سولیاں اُتے چاڑے  
 فیروہی ساہنوں بزدل آنکھو  
 فیروہی ایس ہاں مارے؟



## یاد ال

ساں نیکے نیکے ہوندے  
اےیں پند دے کڑیاں مندے

اےساں نم دے تھلے بہناں  
فرمائی عسراں نے کہناں  
مندے کھین کھین کھنڈ کھنڈ می  
کڑیاں کھینڈن ٹہناں

اےساں دب کے کھینڈ مچاؤنی  
فیر بہہ کے جگنی گاؤنی  
جدرت ساون دی آؤنی  
اےساں نم تے پینگ چا پاؤنی



سب لمے لین ہلا رے  
مائی عمراں دے پچھو اڑے

فیسہ بدل آؤنا گج کے  
اوس مہینہ ورساؤنا رچ کے  
اساں رولا پانا رل کے  
پنڈے تے نگارا مل کے

اساں پاتی دے وچ کڈناں  
فیر تہلک تہلک کے ڈگناں

جد روئیاں نے گھر جانا  
فر بھیناں نے پرچانا  
اماں نے سینے لانا  
کوئی مہٹھا بول سنانا



اُج گزُرے سال مہینے  
 مہین کوئی نہیں لاندائینے  
 اوہ کہ ہر گئے دھاڑے  
 کوئی دیوے پرت اُدھائے

میں دیاں جوانی اوہنوں  
 جیہڑا بچپن موڑے مہینوں



## اکتارا

آؤ!

میرے نال کھینڈن والیو  
 گزرے ہوئے جیون دا  
 اک پل موڑ لیا تے  
 آؤ رل کے گلاں کریتے  
 آؤ رل کے گلیتے

جیون دے نال ہنڈن والے دکھاں نوں کھل جاتے  
 آؤ بناتے گگھو گھوڑنے  
 ریت دے گھر بناتے  
 آؤ کھینڈ رچاتے

کال دے نیچے پھرن دی خاطر پلاں اُتے چڑھتے  
 آؤ کھینڈتے لکن میٹی اک دوجے نوں پھڑیتے  
 پر میرے نال کھینڈن والیو



ہُن نہیں مہیتھوں بھجیا جاندا  
دل داروگ اے ودھ جاندا

خورے کس پل  
اکتارے دی تارنے وی ٹٹ جانا  
روح دے پچھی نے فر خورے  
کیہڑے کوٹ نوں اڈنا

نال میرے رل کھیڈن والیو  
میرے کول نہ آؤناں  
بیٹے ہوتے کسے وی پل نوں  
کدی نہ موڑ لیاؤناں  
ایہہ کم کدی نہ کرنا  
جیوندیاں دے نال جیوندیاں رہنا  
مویاں نال نہ مرنا



# چپ

کوئی آوے میسر شہر دی  
ایہہ صدیاں دی چپ توڑے

ایہہ ٹٹیاں ہوئیاں ونگاں  
ایہہ پاٹیاں ہوئیاں پگاں  
ایہہ گونگیاں بولیاں گلیاں  
ایہہ اُجڑے اُجڑے دیہڑے

ایہہ فجراں دے رنگ کالے  
ایہہ سہمیاں سہمیاں رُتیاں  
ایہہ تڑکے تڑکے چہرے  
ایہہ پتھراں ورگیاں اکھّاں  
اکھّاں وچ خوف دے ڈوے



ایہہ ٹکپاں ہویاں جلیہاں  
 ایہہ ٹٹیاں ہویاں قلیماں  
 ایہہ کھلے کھلے اکھر  
 کدی جڑ نہیں سکے جہڑے

کوئی آوے میرے شہر دی  
 ایہہ صدیاں دی چپ توڑے



## راٹھاں دی تاریخ

ایسے واسی دیس پنجاب دے  
 کیہ سچیدے او ساڈا ناں  
 سانوں جمیا پنجاب پانیاں  
 ایہہ دھرتی ساڈی ماں

سانوں لوری دتی موسماں  
 ساڈا چھیا مکھ ہوا  
 آساں ناں پھلاں دے کھیتیا  
 ساڈے رُکھ سن بھین بھرا



سانوں کیہڑی ماں نے جمیا؟  
 ایسے کسے پتر ساں؟  
 ساڈی سوچ نوں کھادا کڑکیاں  
 ایسے بھل گتے اپنا ناں

ایسے واسی دیس پنجاب دے  
 کیہ پچھدے او ساڈی ذات  
 ساڈا سورج سونا ونڈ دا  
 ساڈی چاندی، ونڈے رات

ایسے مرزے ورگے سورے  
 ایسے بھٹی ورگے شیر  
 سانوں تارے دیہن سلاہیاں  
 سانوں سجدہ کرے سویر

آج ککھوں سانویں بھل گتے  
 ساڈی پیچھے کوئی نہ ذات  
 ایسے گھٹیاں دے وچ رل گتے  
 سانوں بھل گتی اپنی ذات



ایسے وای دیس پنجاب دے  
 کیہ کچھ دے او شہر گراں  
 جتھے جھم پاون ٹاٹیاں  
 جتھے بوہڑ دی ٹھنڈی چھیاں

جتھے بابل عزتیں پال دے  
 جتھے بھیناں مان بھرا  
 جتھے لاج نبھاون لاڈیاں  
 جتھے گستاخاں شرم چیا

آج کھل جوتے زمین تے  
 سانوں جھل دی نہیں کوئی تھاں  
 ساڈا اپنے آپ گواچیا  
 سانوں بھل گئے شہر گراں

ایسے وای دیس پنجاب دے  
 کیہ کچھ دے او ساڈا حال  
 ایسے اپنے آپ نوں پال دے  
 آج سوچ دا بالن بال



ساڈے جسموں رُوحاں وکھ نہیں  
 ساڈے تن من لیسر و لیر  
 سمٹھوں ساریاں شانناں کھسیاں  
 ایسں ہو گئے آج فقیر

سانوں ویلے دین و لیا  
 جیویں ویلی جاتے کیاہ  
 نہ اکھاں دے وچ اتھرو  
 نہ سینوں اٹھدی ماہ

ایسں چاک ساں اپنے عشق دے  
 ہن بن گئے جگ دے چاک  
 آج ساڈے سر وچ رڑکدی  
 پتی ست راہواں دی خاک

سانوں ویلے ایسا کیلیا  
 ساڈے مر گئے نہیں احساس  
 ایسں اپنی رت نول پونڈے  
 ایسں اپنا کھاندے ماس



ایس اپنے شہر نوں ڈو دے  
 ایس آپے توڑ دے بھٹ  
 ایس اپنے گھر نوں لٹ دے  
 ایس آپے لاؤ دے سٹھ

اَساں جیہڑے جمے سورے  
 اوہناں بانہواں لیتیاں وڈھ  
 اَساں جیہڑی سوچ نوں پایا  
 اوہنوں دیسوں دتا کڈھ

ایس راٹھ ساں دیس پنجاب دے  
 سانوں ویلے کیتا، میچ  
 آج اک ویلے دی جھکھ لتی  
 ایس بچے دیندے دتچ

سانوں ویلے قیدی کر لیا  
 ساڈے چار جھیرے جال  
 ساڈا ماضی کھتے گواچیا  
 ساڈا رکیہ پچھدے او حال



ایس واسی دیس پنجاب دے  
 ایس جگ دے ہوتے غلام  
 آج گل وچ بھکھ دے طوق نہیں  
 سانوں کہیہڑا کرے سلام



## یاد

میرے کولوں دی لنگھ جا  
 جسراں چیت نہینے دے وچ  
 پھلاں کولوں وار  
 اپنے نال توں لے جا  
 میرے جتنے دی شبو  
 ایس خشنو نوں نال لے جا کے  
 ونڈ دیویں وچ ککراں  
 ککراں دے جد پھل کھڑن گے  
 میرا چہرہ یاد آوے گا  
 پھلیاں توڑ کے سنگھیں گی تے  
 فرآوے گی  
 میرے جتنے دی شبو  
 لنگھیں نیڑے ہو



# تخلیق کار

سی جہڑے دیلے  
 اساڈے رب نے  
 اُداس رُوحاں نوں جسم دتے  
 تے فیر جہاں دے چہرے تے  
 ایہہ لیک دتا  
 تیں اد شاعر،  
 تیں مُصوّر،  
 تیں لکھاری  
 تے ایس کلمے دتے پچھوں لو کو!  
 اُداسی ساڈا نصیب ہونی  
 اُداس نہیں ہے  
 جہاں اندر  
 اساڈے ورگا  
 رکتے وی کوئی!



## جیون

سارا جیون سولی اُتے  
 کیہڑا کھٹے  
 اپنی قور لیتی ٹویا ایستھے  
 کیہڑا کدھٹھے

روٹی دی تے بھکھ جیون دی  
 کدی نہیں مکی  
 عشق دی چورنی پھل دی خشبو  
 کدی نہیں لکدی

ادہ مر جانڈے جہیڑے سچ توں  
 ڈر جانڈے نہیں  
 ادہ جیونڈے نہیں جہیڑے سچ لئی  
 مر جانڈے نہیں



## آکدی اے زندگی

آکدی اے زندگی مینوں وی مل کے دیکھ لے  
میں تر اسایاواں مینوں وی پرت کے دیکھ لے

تیری خاطر نپ صدیاں دائیں کسراں کٹیا  
کس جہانوں نکلیا میں کس جہانے سیٹیا

تیرے لہتی میں دیکھ آکے مہیں کیہ بہ بدلیا  
کس طراں میں تڑپیا تے کج پل پل ترسیا

تیری خاطر پیل چھڈے جنگلیں رہن دارہیا  
تیری خاطر نال طوفاناں دے میں کھیندا رہیا

تیری خاطر آگ دے دریائے وچ تر دارہیا  
تیری خاطر زندگی میں دارے چڑھدا رہیا



تیری خاطر زہری بیٹھا واں کھنی وار میں  
تیری خاطر پتھر اں دے نال کیتا پیار میں

تیری خاطر دل دے اکٹارے تے میں گاؤں دارھیا  
تیری خاطر میں تے تنی ریت تے سوں دارھیا

تیری خاطر ننگے پیسے طور ہتے جاندارھیا  
تیری خاطر جوگی بنیسا مندواں پاندارھیا

تیری خاطر میں سمندر ویکھ لے نیں پھول کے  
تیری خاطر ویکھ لے بھاڑاں دے سینے کھول کے

تیری خاطر فجر دے مٹھتے نوں چمکاندارھیا  
تیری خاطر رات دی میں زلف سلجھاندارھیا

تیری خاطر امبراں نوں ہتھ پا بیٹھا واں میں  
تیری خاطر تاریاں تے ڈیرے لا بیٹھا واں میں



تیرے لہتی قربان اپنے تن تے من کیتے نہیں ہیں  
تیری خاطر بچھ نہ کیہ کیہ جتن بکیتے نہیں ہیں

آ ذرا اک دار میرے رُوبرُوتے دیکھ لے  
شوق میرا دیکھ میری جستجو تے دیکھ لے

ممتاں ہو یاں نہیں تینوں بھالدا پھرنا واں میں  
ساڑا سینہ تے جٹہ گالدا پھرنا واں میں



## میرے خُدا یا

زمین اُتے بنے خداواں دے  
 اے خُدا یا۔  
 شہنشاہواں تے بادشاہواں دے بادشاہ  
 تیرے باہجوں میرے خُدا یا  
 کنہاں دے کولوں امن دی خاطر  
 میں بھیک منگاں  
 کہ : تیری دھرتی تے حاکماں نے  
 جیات تیرے ای بندیاں دی ہے تنگ کیتی  
 امن دے ناں تے ہے جنگ بازاں نے ہے جنگ کیتی

اے میرے مولا  
 میں کس دے کولوں زمین دے موسم اُدھار منگاں  
 کہ : سارے موسم زمین دے اُتوں  
 زمین دے واسی نہیں آپ کھا گئے



ایہہ رنگ پھلاں تے پتراں دے سیاہ کر کے  
 زمیں دے سینے تے پھٹ لاگتے  
 ایہہ ہنک وند دی ہوا دے مالک  
 یس کس دے کولوں ہوا داں نوپاں اُدھار منگاں  
 کہ : ہن ہوا داں نہیں زہر بھریاں  
 ایہناں ہوا داں نے زہر سارا  
 ساری دنیا تے وند دتا  
 اڈن والے پچھرواں نوں دی مار دتا  
 چرن والے ڈنگراں نوں وی ساڑ دتا

ایہہ ساہ جیاتی دے دین والے میرے داتا  
 اُدھار منگاں۔ کس دے کولوں میں زندگی نوں  
 ضحیف بندے شفیق مانواں  
 جوان لاڑے تے لال ونگاں  
 اوہ بال سوہنے، جوان ماراں، جوان لاشے  
 معصوم چہرے تے پاک ہاسے  
 مرن توں پہلاں نہیں جیہڑے مر گتے  
 لہو دے دریا دیوچ تر گتے  
 ایہناں دے سانسواں نوں کس توں منگاں



کہ : سارے ساہواں نوں  
 آخری اک ساہ بنا کے  
 ہے جنگ بازاں نے وچ دھوں دے کھلا روٹا

مرے خدایا  
 میں کس توں ہاواں اُدھار منگاں  
 کہ : ہسُن تے ہاواں نوں بھرن والے  
 فراخ سینے اہی پاٹ گتے نہیں  
 تے نہیں ندیاں دا سارا پانی  
 اہی سُک گیا اے تے مُک گیا اے  
 ہسُن اکھاں نے دی ہے پتھراں دا لباس پایا

حُسن دھرتی نوں دین والے  
 اے چتر کارا  
 میں کس دے کولوں سفید کپڑے دا کفن منگاں  
 کہ سارے لیڑے تے نال ہو دے نہیں لال ہو گتے  
 تیری زمیں تے نہیں جنگ بازاں نے  
 ٹوٹے کڈھے تے چھیک بھیتے  
 شہر جنگل تے پند سارے



پھوڑیاں دے نہیں دانگ بکتے  
 سٹریاں ہوئیاں تے لہوچ ڈبیاں  
 بے انت لاشاں دے واسطے میں  
 لٹیاں کوئے کھتے کھتے  
 قوراں کڈھاں تے بکتے گڈاں  
 کون پاوے گا آکے ایہناں تے  
 دین لے تے چیک ہاڑے  
 تیری دھرتی تے امن ہووے گا  
 کس دھاڑے  
 مزلیاں توپاں تے راکٹاں دے  
 بباں ٹینکاں تے لانچراں دے  
 کھڑاک اندر  
 آواز میری گواچ گئی اے  
 آواز میری گواچ گئی اے  
 میرے خدایا : میرے خدایا



# تیرا خواب (قائد اعظم)

تینوں لکھ سلاواں بابا  
میں اک تیرا کاماں بابا

جد دی ہوش سنبھالی بابا  
دیکھی نہیں ہسریالی بابا

تیرے دیس دے واسی بابا  
خاطر آزاد دی دی بابا

آج تک ہونڈے پتے قربان  
آزادی دی اچھی شان

دیس ترے نوں چوراں کھاوا  
اپنیاں کھاوا ہوراں کھاوا



اُچیاں کندھاں چار چوئیے  
پتر قیدی ہو گئے تیرے

دیس دی دھی دے کھٹے وال  
روندے ننگ پٹنگے بال

مہر گتے نہیں مزدور نما نے  
ہالی ہو گئے نمو جھانے

حق لیتی جھڑا واج اٹھاوے  
سولی اُتے پھینچا جاوے

دیس دے بندے نہیں مجبور  
تیریاں سوچاں حکمتا چور

دیس ترے وچ گھپ ہنیرا  
کہ ہووے گا سوہجھ سویرا



حاکم بن گئے نہیں جیوان  
 بے وس ہو گئے نہیں انسان

غیراں کو لوں منگ منگ کھاتے  
 آزادی دے نعرے لاتے

تیرا خواب ادھورا بابا  
 کون کرے گا پورا بابا



# تھکیواں

ست سمندراں دے وچ تر کے

دیکھ لیا اے

دھرتی دی ٹیشی تے چڑھ کے

دیکھ لیا اے

چھانویں بہہ کے دُپھٹے سڑ کے

دیکھ لیا اے

جیون دے لئی پل پل مر کے

دیکھ لیا اے

ہُن تے جی کر دے میرا  
موت دے متھے اُتے لکھ کے

جیون دا سُرناؤاں

دور

کتنے سُر جاواں

سڑ کے پرت نہ آواں



# پاندی

پوہ پھڈی اے  
 ٹرپینا وال  
 موڈھے تے اک رستہ پا کے  
 جس دے وٹ وی  
 میرے ڈھڈیاں وٹاں ورگے نہیں  
 لم سلتے رستے  
 کالیاں پکیاں سبڑکاں  
 سوہنیاں نویاں کاراں وچوں  
 واج آوندی اے  
 بھار چکیں گا  
 میرا ننگا پنڈا تک کے  
 کوٹ لے مائی والا باؤ  
 بوجھے وچوں کڈھ کے مینوں  
 اک روپیا دیندا تے



میرے بھکھے ڈھڈیاں وٹاں دیوچ  
 ہو روی وٹ پے جاندے نہیں  
 سولج دے پرچھا نویں وانگوں  
 میراں آساں بڈھیاں ہو ہو جاندیاں نہیں  
 ٹٹیاں تھکیاں بانہواں لے کے  
 رات دے گھپ ہنیرے دیوچ  
 گھر جدوں میں مڑنا وال  
 مبینوں گھر وی نظر نہیں آوندا  
 بال وی میرے بھکھے بھانے ستوں جاندے نہیں  
 تے میں اگلی پوہ پھٹن دی  
 تاہنگ رکا کے سینے دیوچ  
 تارے گن دار ہنا وال



## بھلیا ہو یا

اک دن سُنیا  
 بھابی داراں  
 اک میٹار نوں کھندی سی  
 رہ رہ چلتے آؤندیاں نیں  
 گلاں اوس  
 طفیل دیاں  
 چاچے دین دا پتر سی جو  
 کتاں چنگا ہوندا سی  
 جداوہ نکا ہوندا سی  
 کتاں سوہنا ہوندا سی  
 گلیں موہنا ہوندا سی  
 سبھ نال کھٹھا کردا سی  
 ہس ہس گلاں کردا سی  
 خُشیاں وُندُ دا پھر دا سی  
 دلاں نوں گنڈھا پھر دا سی



پتہ نہیں کس پانی نے  
 اوہدے ہاتھ کھوہ لیتے ہیں  
 چپ چپیا رہندا اے  
 کل موکلا بہندا اے  
 سوچیں ڈبیا رہندا اے  
 وہیں کھچیا رہندا اے

نظراں کس دیاں لگیاں ہیں  
 سدھراں کس نے ڈنگیاں ہیں  
 اوہدے منڈتے روپ نہیں تیکیا  
 کئی بہاراں لنگھیاں ہیں

بے سمجھی وچ بھابی داراں  
 کنیاں گلاں کر گئی سی  
 اکھیاں دے وچ، ہن جو بھر کے  
 اوہ میٹیاں  
 خورے کسراں گھر گئی سی



## سوال

اُج کوئی نہیں مینصف لبھدا مین کنہوں کراں سوال  
کیوں بھل گئے گاؤن جھلار ٹوٹے تے سک گئے نہراں کھال

اُج بلاں شور مچانیاں تے سنی نہ جاوے گل  
اُج ہاڑے پاؤن پنجالیاں تے رونے پتے نہیں ہل

اُج خورے کنہے کھوہ لٹی پلاں دی ٹھنڈی چھاں  
نہیں بال ایانے کھیڈے نہیں واجاں دیندی ناں

کیوں گبھرو پیلے زرد نہیں تے بھستے بھستے بال  
اُج خورے کنہے کھوہ لیا اوہ ساو دا رنگ لال



اُج تھاؤں تھاتیں اُداس نہیں کیہ بھیناں تے کیہ دیر  
اُج بال پتے چیکاں مار دے ماواں دے سکے شیر

کیوں اُدھل گئیاں رونقاں کیوں چیاں چار چھیر  
کوئی کڈھدی نہیں کروشیا کوئی اُن دی نہیں چنگیر

بسم بھلیاں اُج دنداسٹرے مہندی دی بھلی ریت  
اُج کوئی نہیں گاؤندی گھوڑیاں نہ گدّا تے نہ گیت

نہیں کڑیاں کر دیاں میڈھیاں نہیں مل کے مہندیاں راہ  
ٹٹ کتے نہیں چرخے رانگلے تے پھٹ پھٹ روتے کیا

اُج ہو کے بھردیاں پونیاں اتے سہک رہی اے تند  
ادہ کتھے ہیہ سہیلیاں تے سہتی ورگی نند

اُج جھٹے لیر و لیر نہیں تے لوں لوں مارے ہاہ  
اُج بیسے ہوتے اُداس کیوں و بھلی دے کھسے ساہ



باغیں نہیں کوتل بولدی نہیں بسند لاؤنداراگ  
 آج مرزا سٹا سٹوں گیا نہیں صاحبان کندی جاگ

کیوں ڈیرے سنجے ہو گئے کھیدال دے مگے چا  
 آج پتے کد لاندے رکھ نہیں کیوں پنگھیاں دیتاں لا

آج لنگھیاں کتی وسا کھیاں آج کون دجاوے ڈھول  
 آج کوئی نہیں جگنی گاوند اماہیہ دے مھل گتے بول

کدی اک سی سوہنی رڑھ گتی آج رڑھ گتے شہر گراں  
 آج کوئی وی عزت بیگ نہیں جو پاوے پیر جھناں

آج جوگی جوگ نوں مھل گتے نہیں گروادہناں نوں یاد  
 آج حجرے شاہ مقیم دے جا کون کرے فریاد

ادہ کتھے کھدو کھونڈیاں ادہ کتھے تیر کمان  
 آج سہیاں سہیاں سدھراں تے مقرر مقرر کنبے جان



اُج چوچک اُگے جا کے پتے قاضی جُھلی لان  
اُج کید و وچ مسیت دے پیا دیندا پھرے اذان

اُج پنڈاں وچ اداسیاں تے شہراں وچ ہنیر  
کس کھوہیاں ہر محبتاں نفرت دے لاتے ڈھیر

ایس رُزے بنے مشین دے ساڈھی نچر گئی اے ت  
ایس ڈب گتے وچ ہنیر یاں ج نہ دیوا نہ بت

سانوں مچکھ نے گھیرا بالیا سانوں پانی دیوے کون  
اُج چیکاں ساڈے بخت تیں ایس خیراں گلے گاؤن



## ادبی اجلاس

کٹھیاں بہہ کے  
 اک دُوبے نوں  
 اپنے دُکھ سناتے  
 نویں نویں دُکھ لبھن دے لہی  
 مڑ کے وچھڑ جاتے



## خوف

اُساں جیاتی دے مکھڑے تے  
 پتھر مارے  
 تے لہو ڈلھیا  
 ڈلھن والے لہو دے وچوں  
 نویں جیاتی جمی  
 جمن والی نویں جیاتی دے مکھڑے تے  
 کپڑا پتھر مارے  
 اپنے لہو دے خوف دے پاروں  
 ڈر گئے سارے



## ویلا

دن چڑھیا جدک گتے تارے  
 بل دا گھگھو وا جاساں مارے  
 لے کے ڈبہ ٹکڑ والا  
 چھیتی چھیتی آ  
 ٹنگ لے باہنواں  
 پیہ دے پتھر  
 حق حلال دی کھا۔

شام سہی دن ڈھل گیا سارا  
 گھگھو پیا کھلا دے  
 لوٹے لوٹے گھرنوں سجناں  
 ٹوڑا ٹوڑا جا  
 ترے آ



## وچھوڑا

جھٹے وگدی لے راوی  
 جھٹے چلدا جھنناں  
 ہسٹھاں چرخے دی کوک  
 اُتے پپلاں دی چھاں

جھٹے پایا اسال پیار  
 جھٹے کتے اتھار  
 کوں بھل گیا توں  
 مینوں بھل دی نہیں تھاں  
 جھٹے وگدی لے راوی  
 جھٹے چلدا جھنناں

مینتھوں رُس گیا ہا سا  
 مینوں بھلیا دندا سا



نہ اوہ مہندی والے ہتھ  
 نہ اوہ چوڑے والی بال  
 جتنے وگدی اے راوی  
 جتنے چسدا جھناں

توڑاں چوڑی کٹھیاں فال  
 کہنوں پیچھاں تیرا حال  
 انج بیتے کتنے سال  
 کدی بولیا نہیں کاں  
 جتنے وگدی اے راوی  
 جتنے چسدا جھناں



## اُپھل

ایس رُت دے وِچ  
 ایسے وی کھی پھل کھڑے نہیں  
 جنہاں وِچول  
 ہن مینوں خُشبو نہیں آوندی  
 جنہاں دے رنگاں تے  
 ہن اتبار نہیں آوندا  
 جنہاں دے ہن تے  
 مینوں پیار نہیں آوندا  
 ایسے وی کھی پھل کھڑے نہیں



# اک احساس

اک پاستے دے  
 کمنہ نہال ٹنگی  
 میرے باپ دی مورت  
 دوجے پاسے دیہڑے وچ نہیں کھیڈ دے میرے بال  
 یس دریا دے پل دے وانگوں  
 دونواں دے وچکار

ورھیاں دے ایس پاڑ پتے نوں  
 سیون دا چارہ  
 رنگاں بھریاں تصویراں وچ کالی مورت  
 (دل دی اکھیوں و ستری صورت)  
 مورت میلی ہوندی جاتے  
 اپنے ہون دی اصلیت نوں  
 کھوندی جاوے  
 بھلدی جاوے



# بُلکھے شاہ دے حضور

بابا جی !  
 میں اوتھے و سناں  
 جتھے سارے اُنھے  
 نہ کوئی میری ذات پہچپانے  
 نہ کوئی مینوں مَنے



## بُزْدِل

اوہ بے تیکر چنا نہ سکاں  
 دل دی گل سنا نہ سکاں  
 اندر جھاتی پا نہ سکاں  
 مُکدی گل مُکا نہ سکاں



## طاعون

گوئی، بولے، کوہلے، لنگڑے

کوہڑیوں کو

ٹٹے بھجے شہر دے اندر

کنج دسدے او

جہڑے شہر چ

بھٹکے کتے

دھوناں چک چک روندے نہیں

جھٹھے دن نوں اُتو بولن

رائیں ڈیناں وال کھلار کے چکین

جھٹھے بھوٹاں ڈیرے لاتے

جھٹھے آسماناں توں ٹٹ کے کوئی تارا نہیں آوندا

جھٹھے سویاں دے وچ دیوے ٹردے



جتھے جنگلی چوہیاں رل کے  
 طاعون دے زہر کھلا رہے  
 جتھے زندہ رہن دی خاطر  
 مر گئے سارے  
 اوس پرانے شہر دے اندر  
 کنج و سدے اد



پندھ

سبحنوا!  
ساڈیاں لمیاں عمریں  
لما جیون  
ورھیاں وا ایہہ جیون  
اساں پل پل کر کے کیٹا

ڈنگر کھاوے  
دربا پیتے  
اَن مُکایا  
فروئی تھکھے  
کجھ نہ پلے کجھ نہ کھیٹا

ٹُردیاں ٹُردیاں  
ساری دھرتی گاہی  
پیروی لمے ہوتے



فردی پندھ نہ مکیا

اساں ٹویاں دیوچ بہر کے  
اسماں ول مکیا  
ساڈیاں نظراں لمے پندھے رکتے  
سورج توں دی پراں دیکھن دا  
چارا کیتا

اکھیاں اکھیاں ہویاں  
کچھ نہ مکیا

مرن دی خاطر  
سوچ دی سولی چڑھ گئے  
فیر نہ موئے

ساڈے جتے پتھر ہوئے  
نہ ہستے نہ روتے



## ابن مریم

صدیاں بچپوں ایس دھرتی تے  
فیر اک عیسے پیدا ہويا

کاسالے کے در در پھریا  
پورب پھریا پھریا  
سار محبت وند دا پھریا  
ٹٹے رشتے گنڈ دا پھریا

لوکاں او بدیا کاسا کھویا  
عقلاں اُتے عیسے رویا

دھرتی کنسی نبی نہر جھریا  
سارے جگ وچ رولا ای رولا  
کوئی آکھے ایہ نہیری جھرتی  
کوئی آکھے ایہ وا و رولا



سبھ نے اپنا بوا ڈھویا  
آون والا بد دل ہويا

نُون دیاں برس اتاں ہوئیاں  
کالیاں سِرکاں رتیاں ہوئیاں  
کوٹھے، جھگے قوراں چوئیاں  
پتھے کس گتے ماداں روتیاں

فیر وی سناختوں کچھ نہ ہويا  
سولی چڑھ کے عیسے ہويا

ویلے نے آوازہ لایا  
فیر کوئی آوے مریم جایا

پھٹتے پھاہیا کون وھرے گا  
مرن توں پہلاں کون مرے گا

ایہہ سُن کے پھتہرا گتے لوکی  
چپ دا موہرا کھسا گتے لوکی



## سوالی

اے یورپ جان دا ایس توں  
 کدی توں وی سوالی سیس  
 توں ایہناں گوریاں ہتھیاں دیوچ کشکول مھڑیا سی  
 توں چنا ! کالیاں دے کول جاکے بھیک منگدا سیس  
 پر آج میں وی سوالی آں

میں ادہناں کالیاں دے وچوں تینوں ملن آیاواں  
 جہناں دے بخت وی کالے نہیں  
 کالے رنگ دے دانگوں  
 جیہڑے اپنی ہوا وچ  
 اپنیاں رُوحاں دے مٹھے گیت نہیں سُن دے  
 تیرے دسینکاں دانگوں  
 جیہڑے سوہنے خواب نہیں تھک دے  
 جہناں دے پانیاں نوں وی  
 توں سانجھا رہن نہیں دیتا



جنہاں نوں بھکھ دے بدلے توں اسلحہ دان کیتا اے  
 پس او ہنالاں کھکھیاں دے لستی  
 تیرے اگے سوالی آں  
 میں تیری نظر کرنا واں  
 جو میرے کول ہے بچیا  
 توں میرا ہنر، میرا فن، میرے شاہکار وی لے لے  
 توں میری سوچ، میری عقل، میرا پیار وی لے لے  
 میری ہر چیز توں لے لے  
 جیہڑی تینوں پسند آئے

پر اے یورپ  
 توں میری شانتی دے دے  
 توں میری شانتی دے دے



محرم  
اشیخ منظر دے ناں

لو کو!  
اےیں ضمیر دے قیدی  
ساڈیاں جیہاں وڈو  
سانوں سنگلاں دے ناں بھو  
سانوں کوڑے مارو  
سانوں وچ کچھری سڈو  
ناں ہے  
سانوں وی کوئی مُنصف لہے  
جس دیاں اکھاں پتھر ہو دن  
جس دا کوئی ضمیر نہ ہو دے



## نجمی

میرے دیس دیو و سنیکو  
میری گل تے کن دھرو  
میں تہاڈی جمن پتری دیکھ لئی اے  
سُنو!

تہاڈیاں کیتاں دے وچ  
بھکھ اُگے گی

ملاں وچ بند وقاں  
تہاڈیاں کو بھیاں اُتے  
ہن تے کانواں آہنے پالتے نہیں  
دھوناں اچیاں کرن دا ول  
ہن نہ سکھنا

دھوناں اچیاں کرن والے سہر  
لہ جانے نہیں

منگن والے نوں خیر نہ پانا  
منگ کے کھانا

تہاڈی قسمت دے وچ رہنے ایہو لکھیا اے



# اڈیک

دھیاں دُور دیا ہیاں  
 ویر نہیں لیندے سار  
 کدی کدائیں بابلا  
 توں تے پھیرا مار



# مٹی دی خوشبو

مری دھرتی مری مائے  
 توں مینوں جان دی ہو دیں گی صدیاں توں  
 بڑی مدت دے پچھوں میں  
 تری مٹی تے آیا واں  
 ترا د اسی ہاں صدیاں توں  
 میں تیری لکھ دا جایا  
 بھلا بکج بھل سکئی ایں  
 توں میرا نام فی مائے  
 الف توں لے کے یے تیکر  
 ایہہ سارے حرف میرے نہیں  
 ایہناں حرفاں توں میرے  
 ون سونے نام بن دے نہیں  
 میرے ہر نام توں واقف نہیں  
 مری مٹھ دے جاتے  
 میں ایہناں حرفاں داں



میں ایہناں نال پلایا واں  
 میں ایہناں نال ہسیا واں  
 میں ایہناں نال رویا واں  
 تے ہر دُکھ سُکھ دے وِچ ماتے  
 میں ایہناں نال رلیا واں  
 مرے سنگی مرے بلی مرے چاچے مرے تاتے  
 ایہہ سارے جان دے مینوں  
 توں وی پہچان لے مینوں  
 تری مہٹی دی خوشبو  
 میریاں ساہواں چوں آؤندی اے  
 مری رگ رگ دے وِچ چلدا اے  
 لہو بن کے - تراپانی  
 ایہہ ندیاں کھیت نہراں  
 ایہہ جھلاراں کھیت تے بنے  
 ایہہ کندھاں کچیاں کوٹھے تے ڈھارے بُوہے تے چنے  
 ایہہ چھپر دیہلیاں گلیاں تے نالے بوہڑ دے ساتے



ایہہ بوٹے دی دھر بجاں دے  
 جیہڑے ہتھیں سی میں لائے  
 ایہہ سارے جان دے مینوں  
 توں دی پہچان لے مینوں  
 بڑی مدت دے کچھوں میں تری مٹی تے آیاواں  
 میں دنیا وچ نی مائے  
 بیتیاں وانگ پھریاواں  
 ترے رکھاں جی لوری  
 نہیں لہتی ساری دنیا تے  
 نہ لہتے گیت مینوں تیریاں ٹھنڈیاں ہواواں دے  
 نہ لہتے آہرے مینوں کتوں بھیناں بھراواں دے  
 ترے توں دکھ ہو کے کچھ نہ کیہ حال سی مائے  
 بگائے دیس رلدے میں ترے کھی بال نی مائے  
 ایہہ لکھوں سانویں تلدے میں ترے پتے لال نی مائے  
 پرائی ماں پرایا بال سینے کنج لاؤندی اے؟  
 بھلا سولاں دے اتے دی کسے نوں نیند آؤندی اے؟  
 میں جیون جاگ کے کھٹا اے ایہناں نال نی مائے



کھتی صدیاں دے جگراتے توں  
 اکھاں پاٹ گیتاں نیں  
 ایہہ جُستہ تھک گیا میرا  
 میری سدھراے مہن مانے  
 ترے پسینے تے سوں جاواں  
 میں تیری خاک توں جمیا  
 میں تیری خاک ہو جاواں



## بے اتبارا

جس شاعر نوں انساناں نال پیار نہیں ہوندا  
 جیہڑا شعر اوہ کہندا اے شاہکار نہیں ہوندا  
 اپنی ذات دے خول چوں جیہڑا باہر نہیں آوندا  
 غاش اوہدیاں تحسیریاں تے اتبار نہیں ہوندا



## میں کیڈا چنگا ہویا

جے ڈنگر چار دا ہوندا  
 میں ڈھولے مار دا ہوندا  
 نہ ہوندی دل دے وچ نفرت  
 نہ جانول پیار دا ہوندا



# کونج

کتنی لنگھیاں مست بہاراں دے  
 بچپن نوں وا جاں ماراں دے  
 رو رو کے رات گزاراں دے  
 ہن کوئی نہیں لیندا ساراں دے  
 کمر کلی چھڑیاں سہیاں نے  
 مرے جڈیاں میرے جہیاں نے  
 دھوپیر پا زیناں پاواں دے  
 مہینوں بھڑیاں لگن راہواں دے  
 کندھاں نال کھندی جاواں دے  
 نہ اڈیاں بھول تے لاواں دے  
 جدوں گدا پایا سہیاں نے  
 مرے جڈیاں میرے جہیاں نے



چک گوریاں گوریاں بانہواں وے  
 ہنٹھاں وچ مُکھ لکاواں وے  
 میں دوہری ہوندی جاواں وے  
 کدی اپنا آپ چھپاواں وے  
 جدناں لپسا تیرا سیاں نے  
 مرے جدیاں میرے جہیاں نے  
 واکنگھیاں پھل بناتے وے  
 اکھیاں وچ بکھلے پاتے وے  
 ہندی نال ہتھ رنگاتے وے  
 منتھیاں تے ٹکے لاتے وے  
 لے سداں تے سالو سیاں نے  
 مرے جدیاں میرے جہیاں نے  
 پھلاں واسدا لایا توں  
 چڑھ گھوڑے اُتے آیا توں  
 گل کیسری بھانا پایا توں  
 جدو پڑے ساڈے آیا توں  
 ترا سدا گایا سیاں نے  
 مرے جدیاں میرے جہیاں نے



میں پھڑ پھڑ روواں تھمساں نوں  
 کدی بابل نوں کدی آماں نوں  
 کیوں مچلاں بیسیان گلاں نوں  
 میں ڈک نہ سکی چپلاں نوں  
 جدوں وہیسا کیتا سیاں نے  
 میرے جڈیاں میرے جہیاں نے  
 میں آ بیٹھی گھر تیرے وے  
 خوشیاں نے لاتے ڈیرے وے  
 سدھراں نے رنگ کھلیے وے  
 میرے کر کے تنگن ودھیرے وے  
 رُل بھنگڑے پاتے سیاں نے  
 مزے جڈیاں میرے جہیاں نے  
 تو نہ جد دا ہو یا اوھلے وے  
 دل راہواں تیریاں ٹولے وے  
 دل سڑ سڑ ہو یا کولے وے  
 کیوں اکھ پتی ہنجو ڈولے وے  
 نہ چھپا آ کے سیاں نے  
 میرے جڈیاں میرے جہیاں نے



میں ر د و اں ا ج تفتدیراں نوں  
 کوئی ڈکے و گکیاں نیراں نوں  
 کوئی جوڑے پاٹیاں لیراں نوں  
 کوئی پاوے نجیر فقیراں نوں  
 کیوں مکھڑے موڑے سیاں نے  
 میرے جڈیاں میرے جہیاں نے  
 ا ج کوئی نہ پاندی پھیرے  
 ا ج کندھیاں چار چفیرے  
 مبینوں وڈ وڈ کھان ہنیرے  
 پیتی جا پے موت بنیرے  
 مہن چھڈیا مبینوں سیاں نے  
 میرے جڈیاں میرے جہیاں نے



## وائٹ ہاؤس

جی کر دے  
 تلی تے رکھاں  
 پیدا ہو یا سُورج  
 تے میں پچھاں  
 کیہ تقدیراں نہیں ہن سچھا!  
 ساڈے نوین جہان دیاں  
 دھرتی تے آسمان دیاں



وَدَّ

اک کڑی سی پیسے منگدی  
 جدے کپڑے تاروتار  
 اک کڑی پر  
 کارچ بہہ کے، مال روڈ دے اُتے  
 ہسکاں گئی کھلا  
 تے ٹر گئی کار



ط  
در

حق دی گل  
 بازاراں وچ  
 حق دی گل  
 اخباراں وچ  
 سارے سُن دے  
 سارے پڑھ دے  
 محل کدی نہیں کر دے  
 میرے شہر دے سارے بندے  
 حق منگن توں  
 ڈر دے



# کشمیر

ورہیاں تولیں دھرتی اُتے  
 بھٹھی تپدی پتی اے  
 اُتے بیٹھی کالی ماما  
 مانجا پتی ہلاکے  
 داناں دی تھاں  
 بھٹھی دیوچ بندے بھندی جاوے!  
 کیہڑا آگ بھجاوے؟



## اسیں و ارث پنجاب کے

میرے سوہنیو! شاعرو! قلمکارو!  
اپنے قلم نوں چھوئی بنا دیتے

حق کھوہ لیتے فیہ عظاماں توں  
سُٹا ہویا پنجاب جگا دیتے

پیلے ہتھال تے لایتے چا فیر مہندی  
ونگاں سُکیاں بانہواں چچ پا دیتے

کڑیاں رُل کے رات نوں پاؤن گدا  
گھڑے بہراں تے فیہ چکا دیتے

فیر گوریاں چاواں دے دودھ رِکَن  
ٹٹیاں چرخیاں نوں ماہلاں پا دیتے



بھیناں چوریاں دے لے کے جان چھنے  
بھکھیاں ویراں نوں بھٹا کھوا دیتے

ہل روک دیتے آج ہالیاں دے  
لونگ نک دے فیہر لشکا دیتے

چھٹو مجھیاں دے گاؤن دے پھرن ڈھول  
کتے کوڈی دا ڈھول وچسا دیتے

گھبر وزل کے جان فیہر میدیاں نوں  
کتے جگنی دی ہیک — لو دیتے

کو کوڈی واج فیہر پوے کنیں  
پینگھاں باغاں دے وچ لمرکا دیتے

چوں چوں تے ٹک ٹک فیہر سینے  
اُجڑے کھوہواں نوں پار چھے پادیتے



میرے سوہنیو! شاعرو! قلمکارو  
آؤ سنا پنجاب جگادیتے

چھڈو ہوٹلاں نوں چلو ڈیریاں تے  
کوئی پیار دی گل سنا دیتے

راوی، اٹک، جھناں تے بیاس، جلم  
پنجاں ویراں دی نشان دھادیتے

پھلاں تینر جھناں دیاں مٹل کے تے  
چل کے سوہنی نوں پار لنگھادیتے

آؤ پیوں نوں بھال کے مٹلان چوں  
فیر سستی دا شہر دسادیے

جنگ موڑ دیتے جا کے کیڑیاں دی  
زل کے رانجھے نوں ہیہر ملا دیتے



کٹک روکیے خان شمیر والے  
سُتے مرزے نوں فیر جگا دیتے

---

میرے سوہنیو! شاعر و! قلمکار و!  
ہڈ سٹا پنجاب جگا دیتے

ایس ویلے دے چوچکاں کیڈاں دے  
شمیلے مٹی دے ویچ رلا دیتے

وُلے بھٹی جے شیر دا ذکر کر کے  
اکبر شاہ دا تخت ہلا دیتے

دیس کریتے چا پاک فرنگیاں توں  
احمد کھل نوں رفل پھپھڑا دیتے



توڑ سٹے ویلے دے حبیل خانے  
بھگت سنگھ دیاں بٹیریاں لاه دیتے

ایس دھرتی دی آبرورکھ لیتے  
ماں بولی دے مان ودھا دیتے

ایس وارث پنجاب دے پانیاں دے  
وارث شاہ دا خواب بجا دیتے

ایس دھرتی دی آبرورکھ لیتے  
ماں بولی دے مان ودھا دیتے



## بے بسی

کس دی خوشی مناواں ایتھے  
کس دا سوگ منساواں

جمن والیاں لئی ودھاتیاں  
مویاں دے لئی ہاواں

کیہڑے دُرتے مٹھا ٹیرکاں  
کس توں منگن جاواں



# سوچاں

سوچاں  
 دُکھ دی لمی رات دے وانگوں  
 مُکدیاں نہیں  
 سدھراں  
 کوئل کوئی شاخ دے وانگوں  
 مُکدیاں نہیں  
 اک سدھرتی  
 لکھاں ترے  
 لکھ کر ڈر دُعاواں  
 سورج چن ستاریاں وانگوں  
 رُت دی چپ  
 گزرے ہوتے ویلے وانگوں  
 امہدے کو لوں کدی جواب نہیں آیا  
 کہتا ہوں



انج اے جہاں  
 جگنو دے تریل یک نہیں ہوندا  
 تریل نہیں پیاس بجھانڈی  
 سوچاں دا پنڈھ مٹکا ناہیں  
 سدھر نہیں مَر جانڈی



## کل تے آج

توں وی بابا بڈھے وارے یورپ دیکھن آیا ایں  
میرے پنڈ ویاں پیار سو غاماں اپنے نال لیا یا ایں

میرا وی مہن دل کر دالے دیس دا پھیرا لاؤن توں  
اپنے گھر توں دیکھن دے لہتی اپنے پنڈ وک جاؤن توں

مہمتاں بیت گتیاں نیں مہینوں یورپ دیوچ آتی توں  
دیس کدی نہیں بھلیا مہینوں پنج ندیاں دی جاتی توں

میسے آؤن دے مگروں بابا کینج گزرنے نہیں سنا  
پچھ نہ یورپ والیاں گلاں دیس دا مہینوں حال سنا



دس خاں سہن وی کڑیاں رل کے ات نوں گدا پاندیاں نہیں  
پانی دے نال بھر بھر بھانڈے ضد بضدی چاندیاں نہیں

ہاڑ مہینے سہن وی بڈھیاں گھراں نوں مہٹی لاندیاں نہیں  
ساؤن مہینے وچ مٹیاراں سہن وی پینگاں پاندیاں نہیں

سہن وی لوری دے کے مانواں بالال نوں پرچاندیاں نہیں  
سہن وی بھیناں چانواں دے نال اپنے ویرکھڑاندیاں نہیں

دن دہاراں اُتے کڑیاں مہندیاں اُجے وی لاندیاں نہیں  
سہن وی جٹیاں سرگی ویلے دودھ دھانی پاندیاں نہیں

کنکاں دی واڈھی دے ویلے ڈھول اُجے وی جدائے  
ساڈے پنڈ دے لیندے پاسے میلہ اُجے وی لگدائے

چاچا گنیا بوہڑ دے تھلے سرمرے دے لاندائے  
نہر دے کنڈھے بہہ کے رکو جوڑی اُجے دجاندائے



ہُن وی گھبرو ڈانگاں کھونڈے تیلان نال چمکاندے نہیں  
ہُن وی مُنڈے نیلے دیونج ڈنگر چارن جانڈے نہیں

اُجے وی اُٹھ کے اُدھی راتیں ویر جھلاراں جوندے نہیں  
کھوہ دی گادھی اُتے بہہ کے آج وی دھوکا دیندے نہیں

اُجے وی شام دے ویلے پنڈتوں ڈارکاناں دی منگدی اے  
چھت تے بہہ کے پانی عمراں خیراں سبھیاں منگدی اے

ہُن وی بابے بولے کولوں کڑیاں مُنڈے ڈر دے نہیں  
کچا چھو لیا توڑ کے اوہدا اُجے وی ہولاں کر دے نہیں

ہُن وی سارے بڈھے رُل کے بوہڑی چھانویں بہند نہیں  
رُل کے سارے حقہ پیندے رُل کے دُکھڑے سہندے نہیں

دس خاں وختے ہُن وی لوکی پیار محبت کر دے نہیں  
رُل کے دُھپاں دیونج سڑ دے رُل کے پالے ٹھڑ دے نہیں



نہیں کڑیے بہن کچھ نہیں اوتھے آپو دھاپی پے گئی اے  
 مہر محبت، پیار جیانی قصہ بن کے رہ گئی اے

بہن تے سنگت یاراں والی سُفنا بن کے رہ گئی اے  
 دُڈھ دُڈھ کھانا اک دُوبے نوں ریت والی پے گئی اے

ہونیاں خواب خیال جھلاراں ٹیوبے یلاں راہ ملے نہیں  
 بدلاں دی جوڑی دی مٹھاں بہن نوں ٹریکٹر آگتے نہیں

گھرے مٹی دے ٹٹ گتے کڑیے گھر گھر نلکے لگے نہیں  
 گھر گھر دیوچ ٹیلی ویژن گھر گھر منڈ دے لگے نہیں

پگھاں دی گل کہتے رہ گئی منڈے وال دھاندے نہیں  
 ہیر تے مرزا مہل گتے سارے بہن تے ڈسکو گاندے نہیں

کڑیاں نے بہن وال کٹا لے گتے پراندے مہلیاں نہیں  
 بہن تے وانگ شادیاں اوتھے سمجھ دیاں لفاں کھلیاں نہیں



گھر گھر دیوچ پکھے چلے کیہڑا چھانویں بہندا ای  
گھر دیاں جتیاں دیوچ دی بندہ کل موکلا رہندا ای

نہ ہن دین گڑتے شک نہ ہن جھبے بلدے نہیں  
گنے وڈھ کے ہن تے سارے ملاں دے لکھنے نہیں

ٹٹ گتے ہل پنجالیاں موہے ٹٹ گتی ہتھ دی چسکی وی  
مائی غمراں دودھ دی گل اے خیر نہیں منگدی سکی وی

ٹٹ بھج دے نال لگن والی اک سنبھالی پھر دے نہیں  
ہن تے کڑیے میرے ورگے پاک سنبھالی پھر دے نہیں

ساڈیاں قدراں دے نال بجلی کیہ کیہ کارے کر گتی اے  
لپ کوچان دے کے ساڈے گھر خیر نال بھر گتی اے

وڈیاں وڈیاں بلباں کولوں لودھ دے دی چنگی سی  
بھل جاہن اوہ سول جیانی تھیری اوتھے لکھی سی



ساڈے کول پرانیاں گلاں رُت نویاں دی آئی اے  
 ساڈے کول مہن سمجھ نہیں کڑی تے جد دی بجلی آئی اے

دیکھ نویں گی تُوں دی سہج کجھ جد تُوں اوتھے جاویں گی  
 سارے پنڈ وچ اپنے آپ نوں کل مکلی پاویں گی

بھڑیاں نظراں دے نال لوکی تینوں دیکھن جا کھن گے  
 پشتیاں گلاں بے تُوں چھپیاں تینوں پاگل آنکھن گے

جے مہن اوتھے کجھ نہیں بابا فرمیں اوتھے جانا کیہ؟  
 دل ٹٹ جاوے تے فرجھو ٹھیاں ساں ل پرچانا کیہ؟



# دُنِیس

اے دُنِیس  
 توں کسے شاعر دے سوہنے خواب ورگا ایں  
 جہڑا اوہ جاگدیاں  
 اکھیاں دے نال تکدا اے  
 تیرے چہرے تے مہولاپن ایں  
 نِکے بال دے دانگوں  
 جہڑا ستاوی ہسدا اے

ترے مچلاں دا چانن نجد اے وچ پانی دے  
 ترے پانی دیاں چھلاں میں جہراں لے پیا نو دی  
 ترے پانی دے وچوں تارے اپنا حُسن تکدے نہیں  
 ایہہ گلیاں محل چو بارے تے نالے سا بکھ نہراں دی  
 بڑی خوش رنگ لکدی اے۔



تیرے باغاں دی خوشبو ہمارے مستی ہواواں دی  
 مینوں ملہار لگدے نہیں سہانے سُر ملا حواں دے  
 تے تیرے گر جیاں اندر مجھے ابنِ مریم دے  
 زمیں تے انبراں دی  
 اک عجب تجربہ لگدے نہیں

بڑی کاری گری دے نال متھے تیرے مہجلاں دے  
 تراشے نہیں ہنر دے بادشاہواں نے  
 ترے میں حسن دے چہرے سنے سارے زمانے توں

اے ونیس  
 توں تے سوہنا ایں زمانے توں  
 بڑے دیساں بڑے شہراں بڑے پنڈاں توں سوہنا ایں  
 میں ٹر دواہنس نوں وی ویکھیا اے باغ دے اندر  
 پراوہ وی

تیرے دگدے پانیاں دی ٹور دے گاہیں  
 بڑا سوہنا ایں ونیس پر  
 توں میرے لہور دے گاہیں



## سَنسارا ندر

ہاواں بھر دیاں اکھاں چ رات لنگھے  
دن بیت داتے وچ سپا پیاں دے

جُتہ سُدھراں دالیر لیر ہويا  
جان پھس گئی اے وچ چھاپیاں دے

ایس نفس رتاں بھرے سَنسارا ندر  
مان کر تے کیویں یارا نیاں تے

سکے ویر دی ویر کسان ایستھے  
سنگ ٹٹ جان پھیڑ وچ مایاں دے



# ایوارڈ

اسیں بہادر  
 اسیں جوان  
 اُساں ہوا وچ  
 پیر چلا تے  
 نویں اڈاری اُڈن والے  
 سارے منجھی  
 مار مکاتے  
 سانوں فیر ایوارڈ ایہہ ملیا  
 اسیں بہادر  
 اسیں دلیر



## پُورب تکھم

ایہہ دُنیا ایں ڈاڈی چنگی  
اپنے رنگاں دے وچ رنگی  
نہیاں نہیاں پین پھوہاراں  
ہر دم ایستھے رہن بہاراں

پھلاں دے نیں رنگ نرالے  
رَب نے اپنے رُپ چ ڈھالے  
جنت ورگیناں ساریاں تھانواں  
ایستھے جھمبیر پان ہواواں

معصومی دا سچسا ناناواں  
بال منہ شستے مریم مانواں  
نُس نُس کر دیاں نیں مٹیاراں  
پریاں وانگوں پھر دیاں ڈاراں



سُونے وانگ سُنہری زُلفاں  
 جھِللاں نیلیاں نیلیاں اکھتیاں  
 چائیں چائیں پیسار نہیں کر دے  
 کیدو کولوں ایہہ نہیں ڈر دے

نہ کوئی مرزا تیر چلاوے  
 نہ کوئی رانجھا مُندراں پاوے  
 نہ کوئی دنجلی پھرے و جاندا  
 نہ کوئی گاؤن ہجر دے گاندا

ایہہ مُنڈے نہیں کھارے چڑھدے  
 نہ گھوڑی دیاں واگاں پھڑوے  
 نہ کوئی چاچی گھوڑیاں گادے  
 نہ کوئی بھابی سدمہ پاوے

بھین نہیں واگ پھڑائی مسنگدی  
 نہ کوئی نار ویاہوں سسنگدی  
 نہ کوئی ایستھے مہندی لاندی  
 نہ ودہسٹی مکلاوے جانندی



ایتھے ماں نہیں چرخے ڈاہندی  
 دھمی دے لیتی نہیں واج بناندی  
 نہ ماں صدقے واری جانندی  
 نہ ایتھے سس شگن مناندی

کوئی مرجا دے تے نہ رودن  
 اپنے سر دے وال نہ کھوون  
 نہ ایہہ وین سیالے کرفے  
 نہ ایہہ مویاں دے نال مردے

کل مکے عمرال رہندے  
 دکھ کسے دا کدی نہیں سہندے  
 بے حسّی دا موبہرا کھاندے  
 اپنی ذات دا کرب لکاندے

چہرے تے احسّاق دی لالی  
 پردل نہیں احساس توں خالی  
 ایتھے خُشیاں چارے پاسے  
 ایتھے ڈُلھ ڈُلھ پندے ہاسے



ایتھے زر دا دریا وگے  
 مینوں کجھ نہ چنگا لگے  
 دیس ایہ مینوں مول نہ بھائے  
 مینوں میسرا دیس بلاوے

جھٹے دن وی رات جہا اے  
 جھٹے جیون اک سزا اے  
 جھٹے سکال ہوتے ہاواں  
 جھٹے پندیاں نت بلاواں

جھٹے ہیراں موہرے کھاوے  
 جھٹے سوہنیاں ڈب ڈب جاوے  
 جھٹے دلے پھانسی چڑھدے  
 جھٹے جٹاں تھلے مرزے مرے

جھٹے دکھ ای دکھ اے فرودی  
 جھٹے جھکھ ای جھکھ اے فرودی  
 جی کر دا اے اوتھے جاواں  
 اوہدی دھوڑا سرمہ پاواں



# تاہنگ

مرے راوی، مرے راوی  
 تیرا پانی تے میرا لہو  
 کھسے نے وتیج وِتا اے  
 تیرے پانی دے نال سُن تے  
 چڑی وی جھنج نہیں بھر دی  
 میری دھرتی وی میرا بھار سُن برداشت نہیں کر دی۔

میرے راوی میرے راوی  
 اسیں مجبور ہاں دونوں  
 توں سُکا ایں  
 میں جھکھاواں  
 کدی تے آن پُجاں گا  
 تیرے سُکے کنارے تے  
 فیرا وہ بھلیاں ہوتیاں گلاں  
 فیرا وہ دوسرے ہوتے ماہیے



فیرا وہ ٹپیاں ہوئیاں تاناں  
 ایسے پرانے گاؤں اوہ جیہڑے  
 کدی تیرے کنارے تے  
 تیرے ای چھیڑواں دے سنگھ دے وچکار جوٹے  
 خوشی والی اوہ شہنائی  
 جو بن گئی راگ دکھاں دا  
 اوہ و بھلی پیار دی جیہڑی  
 الارم بن گئی بھکھ دا  
 میں - اوہو ڈھول جو اعلان کردا سی  
 تیرے سکھ دا  
 وجا واں گا  
 میں آواں گا

میرے راوی میرے راوی  
 ذرا آواز دے مبینوں  
 کدوں دا میں ترسناواں  
 تری اک شام ویکھن نوں  
 ایہہ اکھاں ترس گیتاں نہیں  
 مرے جتنے دی مٹی دی ترس دی اے



ترے پانی دی ٹھنڈک نوں  
 ترے گارے نوں جی کر داسے  
 میں اپنے جسم تے لاواں  
 تیری تپدی ہوئی دھل دے اُتے  
 دوڑ دا جاواں  
 فجر ہو دے  
 تیرے سینے دی ٹھنڈی وانوں میں چٹیاں  
 میرے تے قرض ہے  
 لکھاں نمازاں دا  
 کراں سجدے میں تیرے پائیاں دے مال  
 وضو کر کے

مرے راوی، مرے راوی  
 میں آداں گا میں آداں گا  
 تیرے درتے









حسین شاد

۱۹۹۲-۳

ساڈی رھتل دا وڈا حصہ کھیتاں دے منظر اں وچ حیاتی گزاردا اے۔ طفیل خلش دے

دل تے دماغ چہ ایہہ منظر ہر ویلے تر تھلی پائی رکھدے نیں، اوہنوں ہل بنگھالی، جوگاں، ہالی تے میٹاراں ہر ویلے شاعری تے اکساندے رہندے نیں۔ اوہدے شعراں وچ پورا پنجاب کدے ہسد اوسدا تے کدے ہونیاں تے اُن ہونیاں دے دکھ جردا محسوس ہندا اے۔ اوہدے شعراں چوں سستی تے سرہیوں دے ساگ دی رلی ملی خشبو اوندی رہندی اے۔ اوہدی شاعری دا ایہہ وصف اوہدے دھرتی نال جڑے ہون دا یقین دوان لئی کافی اے۔

”مٹی دی خوشبو“، طفیل خلش دیاں اوہناں معصوم تے تریل دھوتیاں سدھراں دی شاعری دا مجموعہ اے، جیہڑیاں اپنی رھتل توں اڈھو کے اوہدے ہر دے وچ آپ مہارے بنگریاں نیں۔ اوہ یورپ دی لشک پٹک حیاتی وچ رہ کے سائنسی ترقی دے اوس ماحول نوں ویکھدا ای نہیں سگوں مان داوی اے کہ جس نے انسانی حیاتی وچ آنتاں دیاں سہولتاں پیدا کر کے اوہنوں اُکی سوکھی تے سوکھالی بنا دتا اے، اجنبی ماحول وچ اوہ محسوس کردا اے کہ اوہدی اپنی پچھان کیہ اے؟ تے اوہ اپنے اندروں جیہڑی خشبو محسوس کردا اے اوہ اوس مٹی دی خشبو اے، جیہدے وچ سوہنیاں صحت و نقد ریاں نیں۔ اوس مٹی وچوں اُگے پھل تے بوڑھدے رکھ جیہدے گوڑھیاں چھانواں دیندے نیں تے جہاں دے تھلے بہہ کے لوک رل کے حقہ پیندے نیں، رنگے گیت، دھپاں تے پالے رل کے جڑے اوہدے سنگھی ساٹھی، چاننی رات وچ کد اپاندیاں میٹاراں تے اوہناں دے ہندی رنگے ہتھ، گھراں وچوں اُٹھد اگوہیاں دادھوواں، بالاں تے گھروواں دیاں معصوم کھیڈاں، واڈھیاں اُتے وجدے ڈھول، مرزے دیاں سراں، جوڑی دی تان، گھروواں دے لکڑے، گڑیاں تے مُنڈیاں دا بالے بولے کولوں ڈرناتے گھراں دیاں کندھاں اُتے لپی سلھی سلھی مٹی، ایہناں ساریاں وچوں اوسے مٹی دی مٹھی مٹھی خشبو آوندی اے جیہڑی اوس دے پُٹے وچوں آوندی اے۔ اوہدی جا پے ترقی دے ایس ماحول وچ بندہ بھرپور حیاتی گزار دیاں وی کلا رہ گیا اے، اوس نوں دسیا جاندا اے کہ تیرے اپنے دیس دا ہن ایہہ حال ہو گیا اے کہ:-

گھر دے جیاں وچ وی بندہ کل مُکلا رہندا اے

تے اوہ سوچدا اے، دیکھو

ساڈیاں قدراں دے نال بجلی کیہ کیہ کارے کر گئی اے  
لپ کو چانن دے کے نال ہنیرے دے گھر بھر گئی اے  
(کل تے آج)

اوہدا ایہہ احساس، آج دے عالمی ماحول وچ اک ساؤ انسان دا احساس اے اوہدے سامنے آج دی ترقی دی اے تے ایس پاروں تنزل دی ایہہ تنزل انسان دے مادی ہو جان تے اوہدے وچوں دو جے انسان واسطے پیدا ہون والی مہر، محبت، خلوص، ایثار تے بھرپن دے مک جان پاروں آیا اے، اوہ سمجھدا اے نویں تہذیب نے لوکاں نوں بد تہذیب بنا دتا اے، ملاں دے رولے نے انسان نوں اک دو جے دی آواز سسوں وی آ کر کر دتا اے اوہ اللہ تعالیٰ نوں فریاد کردا اے کہ دنیا اُتے اُس ورتا دیوے تاں جے جنگاں دے رولے وچ انسان جیہڑی آواز دو جے انسان نوں نہیں اپڑا سکدا، ایہہ آواز اپڑا سکے، بندہ بندے دے کول آوے، بندہ بندے دا دارو بنے، اتھے مہر، محبت، خلوص، ایثار تے بھرپن کھنڈ جاوے۔

مکدی گل ایہہ اے کہ، مٹی دی خوشبو، اک پاسے طفیل خلش دے اپنی سوہنی دھرتی تے رھتل نال جڑے رہن دی تاہنگھ دا اظہار اے، دو جے پاسے آج دے انسان نوں اوہناں قدراں نوں اپنان وی پریرناوی اے، جیہڑیاں انسان نوں حیوان بنانوں ڈکدیاں رہندیاں نیں۔